

Conjunctuurbericht

Centraal Bureau voor de Statistiek

januari 2000

- **Algemeen: beeld blijft positief**
- **Producentenvertrouwen: niveau blijft hoog**
- **Werkloosheid: minder dan 200 duizend**

Algemeen

De economische groei in het derde kwartaal van 1999 is uitgekomen op 3,6%. In het eerste halfjaar was dit 3,1%. Aan de bestedingenkant van de economie wordt de groei in het derde kwartaal vooral gedragen door de consumptie en de uitvoer. Aan de productiekant kennen de landbouw en de vervoers- en communicatiebedrijven de hoogste groei. Het aantal geregistreerde werklozen komt in de periode oktober-december voor het eerst sinds juni 1980 onder de 200 duizend. Het volume van de industriële productie ligt in november 1999 op vrijwel hetzelfde hoge niveau als de maand daarvoor. De prijzen in de industrie laten in november een sterke stijging zien. Het effect van de voortgaande stijging van de prijs van ruwe aardolie is hierin herkenbaar. Het consumentenprijsindexcijfer ligt in 1999 gemiddeld 2,2% hoger dan in het jaar ervoor. Het producentenvertrouwen blijft in december hoog. In januari groeit het vertrouwen van de consumenten. Het consumentenvertrouwen is daarmee nog maar een fractie verrijd van het recordniveau van 1998.

Producentenvertrouwen

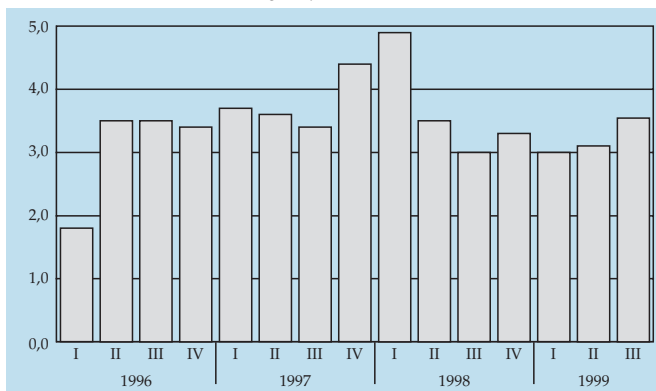
Het vertrouwen van de ondernemers in de industrie blijft groot. De stemmingsindicator van het producentenvertrouwen is in december 4,9. Dit is nagenoeg gelijk aan het cijfer van november. Het producentenvertrouwen kende vorig jaar een vrij grillig verloop. In februari van dat jaar was de indicator voor het eerst in drie jaar kleiner dan nul. In september bereikte het vertrouwen daarentegen een recordniveau. In december hebben de industriële ondernemers een negatiever oordeel over de verwachte bedrijvigheid. Over de voorraden gereed product en de beoordeling van de orderpositie zijn de ondernemers in december 1999 positiever dan in november. De ondernemers zien in december geen toename van de productiebelemmeringen. Wel neemt de bezettingsgraad in het vierde kwartaal met 0,2 %-punt toe t.o.v. het derde kwartaal, maar deze ligt nog altijd ruim onder het niveau van een jaar eerder.

Werkloosheid

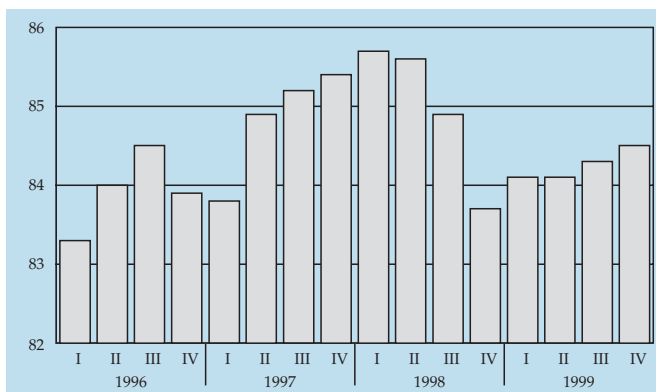
Het aantal geregistreerde werklozen komt in de periode oktober-december van het vorig jaar uit op 189 duizend. Voor het eerst sinds juni 1980 is het aantal kleiner dan tweehonderdduizend. Vergeleken met dezelfde periode een jaar eerder ligt het aantal werklozen 71 duizend lager, wat neerkomt op een gemiddelde afname van zesduizend per maand. In vergelijking met de periode september-november ligt het aantal geregistreerde werklozen in het laatste trimester, na correctie voor seizoeninvloeden, 25 duizend lager. Gemiddeld over 1999 komt de werkloosheid uit op 221 duizend, 66 duizend lager dan in 1998. Bijna vier procent van de vrouwelijke beroepsbevolking zit zonder werk, terwijl bijna drie procent van de mannelijke beroepsbevolking werkloos is. Van de geregistreerde werklozen was ruim 42 procent jonger dan vijftig jaar. In 1992 was dit percentage nog ruim 56 procent. Bij een interpretatie van deze percentages moet rekening worden gehouden met de veranderende leeftijdsopbouw van de bevolking.

Bruto binnenlands product (volume)

Procentuele kwartaalmutaties t.o.v. voorgaand jaar

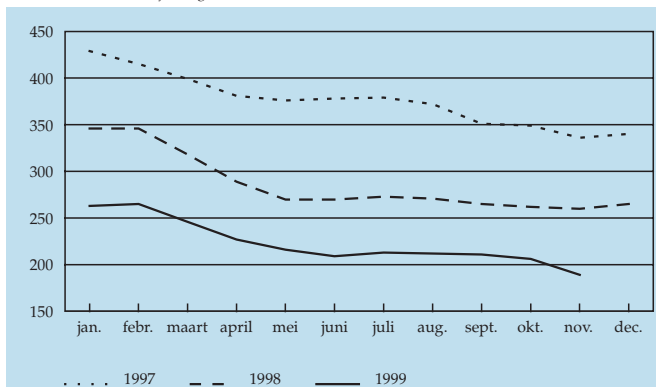

Bezettingsgraad productie-installaties industrie (%)

Geregistreerde werkloosheid

Driemaands voortschrijdend gemiddelde (x 1 000)

Kerngegevens recente ontwikkelingen

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1992/96 gemidd.	1997	1998	1999				1999			
				1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	sept.	okt.	nov.	dec.
Economische kernvariabelen (volume)											
Bruto binnenlands product	2,3	3,8	3,7	3,0	3,1	3,6	—	—	—	—	—
Invoer goederen en diensten	3,7	9,0	7,7	3,7	4,4	6,0	—	—	—	—	—
Consumptie	1,9	2,9	3,9	4,1	3,8	3,6	—	—	—	—	—
Overheid	1,2	3,3	3,3	2,5	2,4	2,6	—	—	—	—	—
Gezinnen	2,1	3,0	4,1	4,1	3,8	3,4	—	3,6	2,0	3,9	—
Voedings- en genotmiddelen	1,5	2,0	0,2	-2,6	0,0	1,9	—	2,9	-4,8	4,2	—
Duurzame consumptiegoederen	1,1	4,4	9,1	10,5	8,2	4,1	—	4,5	2,8	6,8	—
Overige goederen	2,5	0,6	3,8	3,7	3,3	3,7	—	1,9	0,5	1,3	—
Diensten	2,5	3,4	3,5	3,7	3,4	3,5	—	3,9	3,7	3,6	—
Bruto investeringen in vaste activa	0,9	5,9	5,2	7,2	4,0	4,3	—	—	—	—	—
Bedrijven	0,6	7,6	5,9	7,5	3,9	4,5	—	—	—	—	—
Overheid	2,7	-4,0	0,8	5,3	5,1	3,1	—	—	—	—	—
Uitvoer goederen en diensten	4,4	9,0	6,4	3,5	3,8	4,4	—	—	—	—	—
Productie (volume)											
Delfstoffenwinning	2,6	-9,6	-5,8	2,7	-1,0	-10,8	—	-15,4	-20,1	-20,8	—
Industrie	1,6	5,5	2,4	-1,4	0,1	1,7	—	2,8	3,2	3,9	—
Openbare nutsbedrijven	1,9	1,2	3,6	3,5	0,6	1,4	—	0,2	-1,2	-3,0	—
Bouwnijverheid	-0,1	3,3	2,3	4,1	6,2	3,9	—	5,2	3,2	—	—
Prijzen											
Consumentenprijsindex	.	2,2	2,0	2,2	2,2	2,3	2,1	2,2	2,1	2,2	2,2
Producentenprijsen industrie afzet	.	3,0	-2,4	-5,0	-2,2	2,0	—	3,4	4,6	6,1	—
Producentenprijsen industrie verbruik	.	4,5	-3,1	-8,5	-2,3	5,8	—	7,8	9,5	12,5	—
Aardolie, North Sea Brent (in \$ per barrel)	17,92	19,38	13,43	11,51	15,86	20,68	23,89	22,89	22,35	24,25	25,08
Amerikaanse dollar (in gld)	1,75	1,95	1,98	1,97	2,08	2,10	2,12	2,10	2,06	2,13	2,18
Goud (in gld per 1 gram fijn)	21,20	21,07	19,32	18,48	18,71	17,86	20,71	18,14	21,22	20,56	20,35
Cao-lonen											
Particuliere bedrijven	2,5	2,2	3,1	2,5	2,5	2,4	3,0	2,5	3,0	3,1	3,1
Overheid	1,7	1,9	2,7	2,3	2,5	2,7	3,1	2,9	3,1	3,1	2,9
Gepremieerde en gesubsidieerde sector	2,1	0,2	2,5	3,7	3,2	1,7	2,7	2,3	2,4	2,9	2,9
Stemming ¹⁾ (in %)											
Orderpositie zakelijke dienstverlening	.	13,0	22,0	2,0	-13,0	-12,0	—	—	—	—	—
Producentenvertrouwen industrie	-0,8	5,3	3,7	-0,0	1,7	4,3	6,0	7,5	7,3	5,8	4,9
Consumentenvertrouwen	-7,5	14,9	17,3	7,1	9,9	17,9	20,7	22,9	22,7	19,8	19,6
Economisch klimaat	-19,6	18,9	16,1	-6,0	-5,5	12,1	19,5	24,0	23,7	17,1	17,8
Koopbereidheid	0,5	12,3	18,2	15,9	13,5	21,8	21,5	22,3	22,1	21,6	20,8
Arbeidsmarkt											
Aantal banen van werknemers (x 1000)	5 645	5 993	6 177	6 305	6 408	6 424	—	—	—	—	—
Aantal vacatures (x 1000)	55	85	126	146	182	—	—	—	—	—	—
Geregistreerde werklozen ²⁾ (x 1000)	428	375	287	265	216	212	189	211	206	189	—
Aantal uren uitzendkrachten	9	15	6	-12 ⁴⁾	-12	-15	—	—	—	—	—
Uitgesproken faillissementen ³⁾	6	2	-8	-7	-1	-16	—	-24	-4	6	—
Geld en krediet											
Koersindex voor aandelen, algemeen	14	51	26	7	0	6	25	20	27	21	27
Binnenlandse liquiditeitsmassa	5	7	8	10	9	—	—	—	—	—	—
Spaartegoeden	4	4	4	8	7	7	—	8	8	7	—
Verstrekt consumptief krediet	11	14	11	8	10	15	—	5	5	10	—
Rente (in %)											
Voorschotrente	5,25	2,46	2,75	2,75	2,25	2,25	2,58	2,25	2,25	2,75	2,75
Daggeldrente	5,7	3,1	3,2	3,1	2,6	2,5	2,8	2,4	2,5	2,9	3,0
Rendement op staatsobligaties	6,7	5,2	4,5	3,9	4,0	4,8	5,1	5,0	5,3	5,0	5,1
Hypotheekrente	7,4	5,8	5,6	5,1	5,0	5,1	—	5,2	5,4	5,4	—

¹⁾ Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

²⁾ Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand.

— = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

³⁾ Bedrijven en instellingen exclusief eenmanszaken.

⁴⁾ Reeksbreuk.

Consumentenprijsindex, alle huishoudens (1995=100)

Procentuele mutaties ten opzichte van dezelfde periode van het jaar ervoor

	Weging 1995=100	1997	1998	1999	1998				1999			
					1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.
Totaal	100,0	2,2	2,0	2,2	2,1	2,2	1,8	1,8	2,2	2,2	2,3	2,1
Voedingsmiddelen en alcoholvrije dranken	13,7	1,6	2,2	1,3	2,0	2,9	2,1	1,9	2,8	1,6	0,4	0,2
Alcoholhoudende dranken en tabak	4,0	2,8	3,5	3,0	3,6	2,9	2,9	4,8	3,3	2,7	3,6	2,2
Kleding en schoeisel	6,1	0,3	2,8	1,2	2,9	3,5	3,3	1,4	0,9	1,6	2,8	-0,5
Huisvesting, water, gas en electriciteit	25,8	4,5	3,1	3,0	3,8	3,7	2,5	2,5	3,1	3,0	2,9	2,9
Stoffering en huishoudelijke apparaten	8,0	-0,1	1,4	2,5	0,8	1,2	1,5	2,0	2,5	2,7	2,6	2,1
Gezondheid	0,5	2,2	0,4	1,2	1,5	0,1	-0,1	0,0	0,3	1,1	1,7	1,8
Vervoer	10,7	2,0	0,3	2,6	1,3	1,6	-0,8	-1,0	0,2	1,6	3,6	5,2
Communicatie	1,9	0,4	0,9	-5,0	-0,2	-0,1	1,6	2,4	-1,8	-2,0	-7,2	-8,5
Recreatie en cultuur	11,3	1,0	1,0	1,4	1,3	0,9	0,9	0,8	1,1	1,3	1,4	1,5
Onderwijs	0,4	2,5	2,9	2,7	2,9	2,9	2,9	2,7	2,5	2,5	2,7	3,0
Hotels, café's en restaurants	5,5	2,4	1,8	3,1	2,6	1,5	1,4	1,8	2,2	3,3	3,6	3,2
Diverse goederen en diensten	6,3	0,7	1,2	1,9	0,9	1,0	1,3	1,4	1,8	2,0	1,8	2,2
Consumptiegeb. belastingen en overheidsdiensten	4,8	1,1	1,5	3,7	-1,2	-0,5	4,2	4,1	3,4	3,3	3,6	4,2

Economische groei: aanhoudend hoog

De economische groei in het derde kwartaal is uitgekomen op 3,6%. Dit is duidelijk hoger dan de groei van 3,1% in het eerste halfjaar van 1999. Aan de bestedingenkant van de economie wordt de groei in het derde kwartaal vooral gedragen door de consumptie en de uitvoer. Aan de productiekant kennen de landbouw en de vervoers- en communicatiebedrijven de hoogste groei.

Consumptie: aanhoudende groei

Het volume van de binnenlandse gezinsconsumptie is in november van het vorig jaar 3,9% groter dan in november 1998. Dit groeicijfer is hoger dan dat van oktober. De sterke groei wordt gedeeltelijk gedragen door het gunstige koopdagenpatroon van november 1999. Bijna alle bestedingscategorieën tonen in november hogere groeicijfers dan in oktober. Aan voedings- en genotmiddelen is 4,2% meer besteed dan in november van het jaar ervoor. In deze categorie fluctueert de ontwikkeling van de bestedingen van maand op maand sterk. Het volume van de consumptie aan duurzame goederen is 6,8% groter dan in november 1998. Aan diensten wordt 3,6% meer uitgegeven. In deze categorie is de bestedingsontwikkeling zeer stabiel. De consumptie aan overige goederen, waaronder brandstoffen, ligt 1,3% hoger.

Investerings: sterke stijging personenauto's en computers

Het volume van de bruto investeringen in vaste activa ligt in het derde kwartaal van verleden jaar 4,3% hoger dan in dezelfde periode een jaar eerder. De investeringen in personenauto's liggen 14,5% hoger. In computers is 14,8% meer geïnvesteerd. Ook in de voorgaande kwartalen van dat jaar groeiden de investeringen in deze categorieën met meer dan 10%. In bedrijfsgebouwen ligt het niveau van de investeringen in het derde kwartaal 10,7% hoger dan in hetzelfde tijdvak van 1998. Het volume van de investeringen in woningen is daarentegen slechts 0,4% groter. De totale bruto investeringen in vaste activa liggen in de eerste drie kwartalen van vorig jaar 5,2% hoger dan in de eerste negen maanden van 1998. De investeringen door bedrijven namen met 5,3% toe. Bij de overheid ligt het volume van de investeringen in de eerste drie kwartalen 4,5% hoger dan in hetzelfde tijdvak van een jaar eerder. Deze ontwikkeling volgt op een geringe toename in 1998 en een daling in 1997.

Productie industrie: hoge niveau gehandhaafd

Het volume van de productie in de industrie ligt, gecorrigeerd voor invloeden van het seizoen, in november op vrijwel hetzelfde hoge niveau als in de maand daarvoor. Vergeleken met dezelfde maand van 1998 ligt het niveau van de industriële productie in november 1999 bijna 4% hoger. De onderscheiden bedrijfsklassen laten een uiteenlopend beeld zien. De hogere productie voor de industrie als geheel komt voor een groot deel voor rekening van de chemie en de hout- en bouwmaterialenindustrie. Beide groeien in deze periode met ruim 10%.

Andere bedrijfsklassen groeien minder sterk, zoals de voedings- en genotmiddelenindustrie. In de metaalindustrie blijft de productie hangen op ongeveer hetzelfde niveau als vorig jaar. De productie in de textiel- kleding- en lederindustrie ligt ongeveer 1% beneden het niveau van dezelfde maand van het voorgaande jaar.

Producentenprijzen: verdere stijging in november

De prijzen van grondstoffen en halffabrikaten die de industrie verbruikt liggen in november van het vorig jaar 12,5% hoger dan in dezelfde maand van 1998. Geïmporteerde grondstoffen zijn 18,2% in prijs gestegen. Vergeleken met oktober zijn de verbruiksprijzen van grondstoffen en halffabrikaten met 1,8% gestegen. Sinds maart nemen de verbruiksprijzen gemiddeld met circa anderhalf procent per maand toe. Deze ontwikkeling wordt voor een groot deel beïnvloed door de prijsstijging van ruwe aardolie. De olieprijs in dollars liggen eind 1999 ruim 140% hoger dan eind 1998. Omdat ruwe aardolie een belangrijke grondstof is, vertonen de ontwikkelingen van de olieprijs en de verbruiksprijzen parallellen. De olieprijs zijn in januari verder gestegen. Op 24 januari kostte een barrel North Sea Brent 26,2 dollar. De afzetprijzen van Nederlandse industriële producten liggen in november 6,1% hoger dan in dezelfde periode van het jaar ervoor. In vergelijking met oktober zijn de prijzen met 1,2% gestegen. Vooral in de aardolie-industrie stijgen de prijzen. Net als bij de toename van de verbruiksprijzen speelt hier de prijsontwikkeling van ruwe aardolie een belangrijke rol. In de meeste andere branches stijgen de afzetprijzen eveneens. De grootste prijsstijgingen doen zich voor in de chemische-, de papier- en kartonwaren en de basismetaalindustrie.

Consumentenvertrouwen: toenemend optimisme

In de eerste maand van dit jaar groeit het optimisme van de consumenten. Het saldo van positieve en negatieve antwoorden komt voor de indicator van het consumentenvertrouwen uit op 28. Dit is de hoogste waarde in de vijftientig jaar dat het CBS het consumentenvertrouwen meet. Vergeleken met december is de indicator met acht punten gestegen. In januari is de consument meestal iets optimistischer dan in december. Na seizoenscorrectie is het saldo 23, een toename van vier punten. Het seizoengecorrigeerde cijfer ligt nog iets onder het recordniveau, dat medio 1998 werd gemeten. Vooral over het economisch klimaat denkt de consument positiever. Ook de deelindicator voor de koopbereidheid laat een stijging zien. Dit komt vooral omdat de bereidheid grote aankopen te doen in januari weer stijgt. Na een korte terugval in december ligt de koopbereidheid nu weer op hetzelfde hoge niveau als in de maanden ervoor. Alleen over de eigen financiële situatie heeft de consument in januari een minder positief oordeel dan in december. Historisch gezien blijft het niveau echter hoog.

Rente: laag maar stijgend

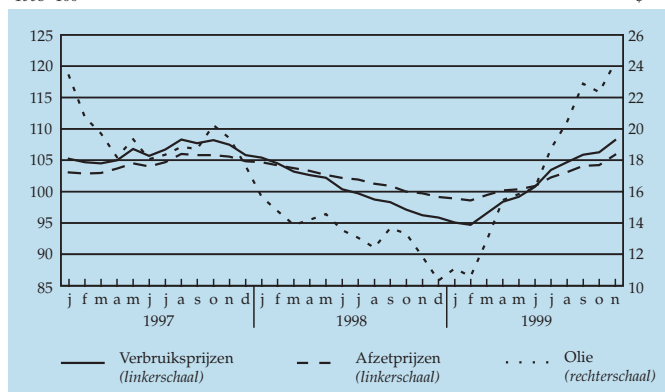
De meest recente cijfers over de korte rente zijn in overeenstemming met het globale beeld van de afgelopen maanden. In december is de gemiddelde daggeldrente 3,0%, een stijging van 0,1 %-punt. Voor de derde achtereenvolgende maand stijgt de daggeldrente. Het jaargemiddelde komt uit op 2,7%. Door dalingen eerder dit jaar is dit cijfer lager dan dat van 1998.

Het rendement op staatsobligaties, de indicator voor de lange rente, is in december van het vorig jaar 5,1%. Vergeleken met november is dit een stijging met een tiende procentpunt. In november lag het gemiddelde voor het eerst sinds zes maanden weer lager dan de maand ervoor. In het begin van dit jaar daalde het rendement op staatsobligaties eveneens. Het jaargemiddelde is 4,5%. De jaargemiddeldes van de korte en de lange rente zijn de laagste van de afgelopen twee decennia.

Olieprijzen en ontwikkeling prijzen industrie

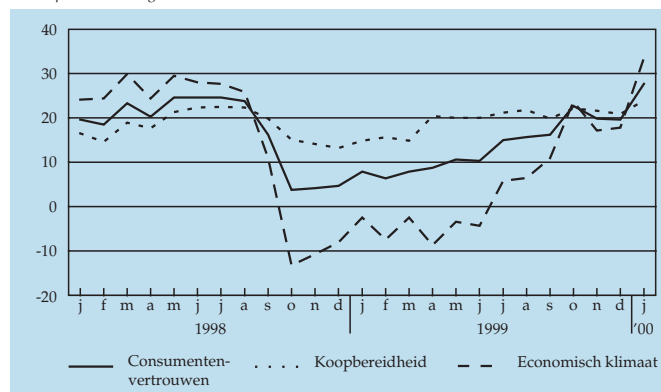
1995=100

\$

Consumentenvertrouwen

Saldo positieve en negatieve antwoorden in % van het totaal

● Inflatie in 1999: 2,2%

Het consumentenprijsindexcijfer ligt in 1999 gemiddeld 2,2% hoger dan in het jaar ervoor. De procentuele mutatie van deze index is een belangrijke indicator voor de inflatie. In vergelijking met 1998 zijn de prijzen vorig jaar gemiddeld met 0,2%-punt meer gestegen. Sinds 1995 schommelt de inflatie rond de twee procent. Opmerkelijk was in 1999 de stabiliteit van de maandelijkse prijsstijging. Slechts in één maand was de afwijking tot het gemiddelde groter dan 0,1%-punt.

Een belangrijke component van het inflatiecijfer is de prijsontwikkeling in de categorie huisvesting, water, elektriciteit en gas. Deze groep vormt meer dan een kwart deel van het totale bestedingspakket van de consument. De prijzen in deze groep liggen gemiddeld in 1999 3,0% hoger dan in het jaar ervoor. Vergeleken met 1995 ligt het prijsniveau meer dan 16% hoger. Voedingsmiddelen en alcoholvrije dranken zijn, met een aandeel van bijna veertien procent, een andere belangrijke artikelgroep. In vergelijking met het jaar ervoor kosten voedingsmiddelen verleden jaar gemiddeld 1,3% meer. Binnen deze groep verschilt de prijsontwikkeling sterk. Koffie, thee en cacao zijn veel goedkoper geworden. De prijzen van groente en vis liggen daarentegen in 1999 veel hoger dan in 1998.

Aan vervoer besteedt de consument ongeveer één tiende van zijn budget. De kosten van vervoer namen vorig jaar met 2,6% toe. Vooral het gebruik van auto's werd duurder. Mede door de prijsontwikkeling van ruwe aardolie stegen de brandstofprijzen. De tarieven van overheidsdiensten en de consumptiegebonden belastingen zijn in 1999 aanzienlijk hoger dan in het jaar ervoor (3,7%). De tarieven liggen bijna elf procent hoger dan in 1995. Alleen de prijzen in de categorie huisvesting, water, elektriciteit en gas en de groep alcoholhoudende dranken en tabak zijn sinds die tijd sterker gestegen.

Audiovisuele apparatuur en computers werden vorig jaar goedkoper. Dit was het vierde opeenvolgende jaar dat de prijzen van deze goederen daalden. De prijzen voor het gebruik van telecommunicatie lagen in 1999 vijf procent lager dan het jaar ervoor.

INTERNATIONALE ONTWIKKELINGEN

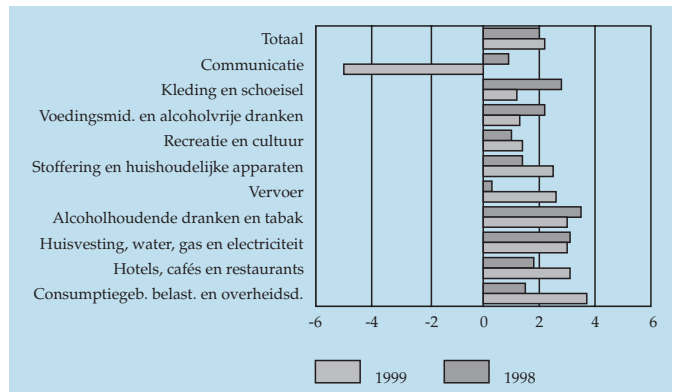
- Japanse yen fors duurder
- Stijging aandelenkoersen Nederland niet afwijkend

Vanaf begin 1999 zijn de onderlinge wisselkoersen van de landen die meedoen met de euro aan elkaar gekoppeld. Naast de Nederlandse gulden gaat het hier om de Belgische frank, de Duitse mark, de Finse markka, de Franse frank, het Ierse pond, de Italiaanse lire, de Luxemburgse frank, de Oostenrijkse schilling, de Portugese escudo en de Spaanse peseta. De wisselkoers van de gulden is ten opzichte van de valuta van een aantal andere belangrijke handelspartners verleden jaar wel veranderd. Zo kwam de koers van de Amerikaanse dollar verleden jaar gemiddeld uit op f2,07, negen cent meer dan het gemiddelde in 1998. In het midden van het afgelopen decennium lag de koers van de dollar nog op gemiddeld f1,61. Hierna is de waarde met bijna 30% toegenomen. In januari steeg de dollar verder tot een waarde van f2,20. Ook ten opzichte van het Engelse pond is de waarde van de gulden in 1999 verslechterd. De gemiddelde waarde van het Engelse pond steeg van f3,29 in 1998 naar f3,35 in 1999. Van de internationaal belangrijke valuta kende de Japanse yen verleden jaar de grootste waardeinstijging. Per 10 000 yen steeg de koers naar f183,04 een stijging van 20% ten opzichte van 1998. Dit is de hoogste waarde van de yen in de afgelopen tien jaar.

De CBS-koersindex voor aandelen algemeen bereikte ultimo 1999 een eindstand van 933 (1983=100). Vergeleken met ultimo 1998 was dit een stijging van 27%. Gemiddeld over 1999 lag de koersindex op een waarde van 778, dat is 9% hoger dan het gemiddelde van 1998. De aandelenkoersen laten in de loop van 1999 een wisselend beeld zien. Na een aarzelande ontwikkeling in de eerste drie kwartalen, met een daling in het derde kwartaal, schoot de index in het vierde kwartaal omhoog. Internationaal gezien is de gemiddelde stijging in 1999 van de aandelenkoersen in ons land niet afwijkend. Samen met Australië, de Verenigde Staten, Italië en Spanje ligt de koersstijging in Nederland in de buurt van de 10%. De aandelenbeurzen in Duitsland en België hebben het iets slechter gedaan dan bij ons. Daarentegen kende Frankrijk voor het tweede achtereenvolgende jaar een toename die boven die van Nederland lag.

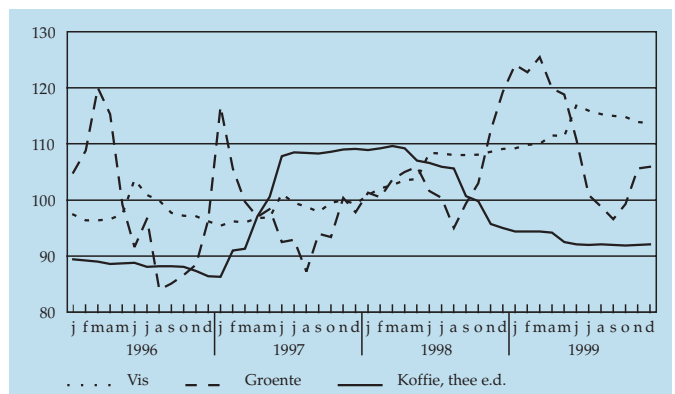
Consumentenprijsindex, alle huishoudens

% mutatie ten opzichte van het voorgaande jaar

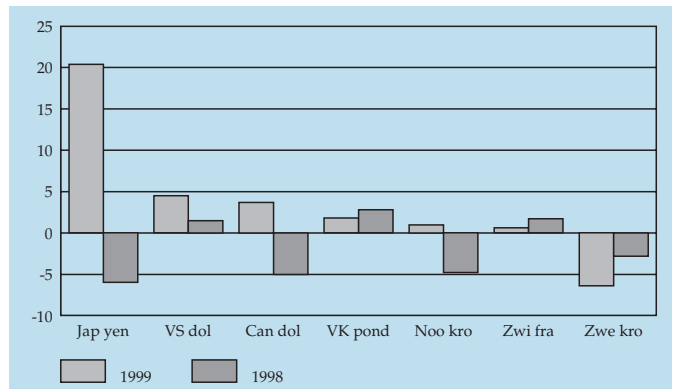
Prijsontwikkeling van enkele voedingsmiddelen

1995=100

Valuta uitgedrukt in guldens (gemiddelden)

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

Aandelenkoersen (gemiddelden)

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

